

sin uppenbarelse». Än mer löst från ett självvårdande sammanhang blev läran genom Calvin. Dess problem har enligt Nielsen förvärrats av en tendens i reformert tradition, att dra slutsatser beträffande Guds utväljelse utifrån iakttagelser och erfarenheter av en människas jordiska förhållanden. Denna form av »naturlig teologi» tänker sig förutbestämmelsen till frälsning eller förtappelse utan samband med vittnesbördet om Kristus.

Nielsen visar i kapitlet om nådavalsläran hur många formuleringar av teodicéproblemet bygger på abstrakta bestämningar av Guds kärlek respektive allmakt isolerade från kristushändelsen. De i den teologiska diskursen ingående begreppen får helt olika betydelser beroende på om de hör hemma i en filosofisk kontext eller står i samband med Jesusberättelsen. Niensens stora förmåga att förklara svårtillgängliga sammanhang gör avsnittet till den mest pedagogiska delen av boken. Förståelsen av tid och evighet får ett eget kapitel

Nielsen arbetar aktivt för att förstå Barth och den sak denne skriver om; han ställer frågor och kommer med invändningar. Han ger även glimtar av den växlingsrika historia av skiftande tolkningar och debatter kring Barths teologi fram till våra dagars resonemang och modernitet och »postmodernitet».

Axel W. Karlsson

Björn Fyrlund: *Tro och helgelse. En analys av Johan Olof Wallins moraluppfattning. Akad. Avhandling. 259 sid. Lund University Press, Lund 1999.*

Johan Olof Wallin föddes i Stora Tuna 1779 och dog i Uppsala som Sveriges ärkebiskop 1839. För många är Wallin den store psalmdiktaren, för andra är han den framgångsrika prästen och ämbetsmannen. Knappast någon har betraktat Wallin som teolog i någon mer kvalificerad mening.

Björn Fyrlund har undersökt Wallins författarskap ur olika aspekter och kommit fram till att det hos Wallin fanns en klart genomtänkt och med personligheten integrerad teologi, och att denna präglar insatsen på de olika områden där Wallin verkade.

Förutom psalmdiktningen och arbetet med 1819 års psalmbok gjorde Wallin betydande insatser som bibelöversättare, katekesutläggare och predikant. Dessförinnan bedrev han studier i etik och moralfilosofi, studier som resulterade i en disputation 1803.

Fyrlund söker att utifrån ett antal Wallintexter ur teologisk-etisk synpunkt besvara frågan om hur handlingars moraliska status avgörs. Två delfrågor uppställs: vad gör en handling moraliskt rätt, och vad kännetecknar ett gott moraliskt liv? Detta är den första

avhandling som tar upp Wallins moraluppfattning, och forskningsmaterialet består av predikningar, poetiska texter och psalmer, bibelöversättning och katekesarbete samt den disputationstext (avhandling) som Wallin försvarade 1803. Det är ett 36-årigt författarskap som undersöks. Den metod Fyrlund använder är deskriptiv och analytisk.

Wallins disputationstext tar sin utgångspunkt i naturrätten. Genom sin lärare, Daniel Boëthius, var Wallin väl förtrogen med naturrätten, och det blev naturligt för honom att i sin teologi ta utgångspunkten i skapelsen. Detta blir tydligt i arbetet med såväl bibelöversättning som katekesutläggning. Människan är skapad av Gud. Genom förnuftet skall hon fördjupas i sin gudskunskap. Hon bör råda över böjelserna, men förnuft och vilja räcker inte. Det är Kristi gärning som möjliggör nya livsvillkor för människan.

Begreppet goda gärningar blir centralt hos Wallin. Gärningarna återspeglar människans livshållning. Det som är moraliskt gott främjar människovärdet. Den gyllene regeln betonas och stor vikt läggs vid handlingars inre kvalitet. Dygden blir att verka för det goda och motverka det onda, och detta kan bli möjligt genom människans gudstro.

Enligt Wallin finns den gudomliga lagen inskriven i människans förnuft och hjärta, den möter i dekalogen och har slutligen blivit förklarad av Kristus. Trons uppgift är inte att omskapa människan men väl att förädla och förbättra henne. Man kan här tala om en komplettering: det moraliska frö som finns i människan får genom tron på Kristus möjlighet att växa och att bära frukt i handling. Det faktum att Wallin börjar sin teologi med skapelsen tar sig uttryck även i att han tydligt talar om människans förpliktelse mot djuren och de livlösa tingen, tankar som en senare teologi skulle negligera. Människovärdet blir hos Wallin en etisk kategori, något som teologin hundra år senare skulle ta avstånd ifrån.

En tidigare kritik av Wallin och inte minst av hans psalmer har utgått från reformationsprincipen: hur har Wallin förhållit sig till det reformatoriska talet att människan blir frälst genom tro, av nåd allena. Kritiken mot Wallin har gått ut på att han inte tar nåden på allvar utan för in en pelagiansk egenrättfärdighet. där Jesus blir dygdemönstret som människan skall, och kan, leva upp till. På ett trovärdigt sätt visar Fyrlund att denna kritik är grundlös. Ett ofta förekommande tema i Wallins psalmer är att människan skall frukta (tro på) Gud, sköta sin vardagsgärning och älska sina medmänniskor. Detta kan givetvis tolkas som pelagianism. Men för Wallin blir tron, nåden, drivkraften till gärningarna. Det är genom Guds nåd människan blir i stånd att utföra de moraliska dygderna. Gudstron blir visserligen en plikt, men det är inte plikten som är frälsande, utan nåden. Uppmaningen att tro på Gud är en upp-

maning att söka sig till den plats där nådens källa flödar, och när människan tar emot nåden drivs hon till trohet mot livet och kärlek till medmänniskan. I denna mening kan man hos Wallin tala om en specifikt kristen etik. Dessutom är Wallins etik en dopetik; det är i dopet det kristna livet och levernet tar sin början.

En i sammanhanget viktig fråga blir om människans goda gärningar enligt Wallin blir en merit inför Gud? Enligt Fyrlund förhåller det sig inte så. Visserligen kan Wallin se de goda gärningarna som ett sätt att betala av sin skuld till Gud, ett försök till gottgörelse eller botgöring. Men det är genom Guds nåd människan blir frälst. Wallin skiljer mellan dogmatik och etik, och när det gäller människans frälsning och eviga hopp gäller inget annat än nåden allena. Gärningarna är, som hos Luther, till för medmänniskan och jordelivet.

Wallin ansågs vara en lysande predikant och en stor vältalare. Fyrlund hävdar att Wallin hade en etisk avsikt med sina predikningar; syftet var inte att undervisa utan att påverka åhörarna till ett moraliskt gott handlande.

Också när det gäller förkunnelsen finns skapelse-etiken med som en grund. På människan ligger en etisk fordran som består i att hon skall ge saklig omsorg om nästan och hjälpa henne utifrån den kristna kärlekstanken. Människan skall identifiera sig med medmänniskan och därigenom finna ut vad som krävs av henne i varje given situation. Men för att kunna göra det goda behövs den kristna tron. En rätt tro består därför av såväl personlig gudstro som trons utgestaltning i konkret handlande. Tro och handling hör ihop.

Tro och handling är poängen i Wallins teologi. Genom tron får människan ett nytt sinne, och härigenom sätts hon i stånd att leva ett liv i trohet mot vardagens uppgifter och i kärlek till medmänniskan. Men det är Guds nåd i Kristus som är drivkraften, och därför kan en kristen människan enligt Wallin leva tryggt i hopp om uppståndelse och evigt liv.

Fyrlund har med avhandlingen gjort ett gott arbete. Genom att lyfta fram drag hos Wallin som inte tidigare uppmärksammats, har han visat dels att Wallin har en välgrundad teologisk uppfattning som ligger till grund för verksamheten, dels att Wallin ur denna teologi härleder en specifikt kristen etik.

Finns det då inga svagheter eller kritiska punkter i avhandlingen? Förvisso. Låt mig nämna några. Wallinbilden skulle ha blivit fylligare om Fyrlund tagit med en rad psalmer som han inte gjort till föremål för sin undersökning, t.ex. julpсалmerna *Var hälsad sköna morgonstund och Statt upp, o Sion, och lovsjung Din Frälsare*, långfredagspsalmen *Ditt lidande har nått sitt slut, påskpsalmen Han lever! O min ande, känn din Herre och din Gud igen*, himmelfärdpsalmen *Till härlighetens land igen*. Likaså saknas psalmerna *Dig,*

ljusens Fader, vare pris, Den blida vår är inne, Hjälpa mig Jesu, troget vandra och *Det ringer till vila och veckan går ut*. I dessa psalmer finns drag som skulle kunnat ytterligare framhäva Fyrlunds tes att det för Wallin är Guds nåd som är drivkraften till det moraliskt goda, men också något kunnat modifiera tesen genom att lyfta fram försoningen och hoppet och, något som är centralt, kärleken till Gud, längtan efter att leva i ljuset av Kristi försoningsgärning, Jesus Kristus som sann människa och sann Gud och som grunden för vårt eviga hopp.

Till det yttre kan det förefalla som om Wallin stundom kritiserar reformationsprincipen om frälsning av nåd genom tro. Fyrlund har visat att Wallins egen teologi väl stämmer överens med reformationsprincipen. Men är det riktigt att Wallin kritiserade en felaktigt tolkad reformationsprincip? Var det inte snarare så att Wallin, som ju verkade åren närmast före den nyevangeliska väckelsens början, var angelägen om att kritisera en omedveten eller likgiltig kristendom? Mycket tyder på det.

Genom sin avhandling har Fyrlund genom att lyfta fram och analysera Wallinmaterialet gett ett värdefullt bidrag till den nu aktuella etiska diskussionen.

Gert Nilsson

Elisabeth Moltmann-Wendel: *Min kropp det är jag. Nya vägar till kroppslighet*. 147 sid. Verbums Förlag, Stockholm 1997.

I tolv år har blodet runnit ur henne. Livskraften rinner ur skötet. Gör henne oerörbar. Ställd utanför människors gemenskap. Paria för sin kropps skull. Men hon tar på Jesus. Rör vid honom. Och som de andra som vågar röra vid hans kropp, blir hon sedd och botad (Mk. 5:25-34).

Med den sedan 12 år blödande kvinnokroppen öppnar Elisabeth Moltmann-Wendel sin bok *Min kropp det är jag. Nya vägar till kroppslighet*.

Vad har vi gjort av våra kroppar? Vart tog de vägen i kristendomen, undrar hon. Hennes avsikt är att granska kroppens erfarenhet och traditioner kring den, för att se vilken betydelse den har i religion och samhälle.

I bokens första del vill hon med feministisk metodisk ansats och teori visa på kvinnors och mäns erfarenheter av sina kroppar, innebörden av barnomens och ungdomens kroppar, den sjuka och åldrande kroppen.

Del två tar upp kyrkans och kristendomens ambivalenta hållning: sexualfientlighet, fruktan för kvinnokönet, men också ömsinthen inför den lidande kroppen.